

Leszek Fryderyk Korzeniowski

Tomasz Wątek

Europejskie Stowarzyszenie Nauk o Bezpieczeństwie, Kraków, Polska

Edukacja dla bezpieczeństwa na polskich uniwersytetach

Abstrakt

Formalnie nauki o bezpieczeństwie jako dyscyplina naukowa zostały zarejestrowane w Polsce w 2011 r. w nowo wyodrębnionym obszarze i nowo wyodrębnionej dziedzinie nauk społecznych, obok nauk o obronności, nauk o mediach, nauk o polityce, nauk o polityce publicznej, nauk o poznaniu i komunikacji społecznej, pedagogiki, psychologii, socjologii. Autorzy przeprowadzają krytyczną analizę i diagnozę stanu kształcenia dla bezpieczeństwa w Polsce w kontekście paradygmatów nauk o bezpieczeństwie i standardów Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: *nauki o bezpieczeństwie, securitologia, nauki praktyczne, bezpieczeństwo, zagrożenia*

Wprowadzenie

Powołanie do życia Unii Europejskiej miało na celu stworzenie obszaru gospodarczego, który mógłby konkurować z najbardziej dynamicznie rozwijającymi się gospodarkami świata. Dla państw członkowskich integracja europejska okazała się źródłem dobrobytu i sukcesu gospodarczego. Jednakże nowe wyzwania związane z globalizacją i rosnącą konkurencyjnością innych gospodarek światowych, pojawienie się w krajach Unii barier strukturalnych dla wzrostu gospodarczego, spowolnienie jego tempa oraz wysoki poziom bezrobocia doprowadziły do programu reform gospodarczych, przyjętego przez Radę Europejską w Lizbonie. Od 2004 roku w jego realizacji uczestniczy także Polska i inne kraje przyjęte w skład Unii.

W raporcie Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku UNESCO Jacques Delors postulował: „U progu XXI wieku edukacja z racji swej misji i rozlicznych form, jakie przybiera, powinna obejmować, od dzieciństwa po kres życia, wszystkie zabiegi, które pozwoliłyby każdej jednostce poznać dynamiki świata, innych ludzi i siebie samego przez elastyczne łączenie czterech fundamentalnych zasad nauczania” (cyt. za: Michalska, Zarębska 2017, s. 40).

Aby spełnić w całości swoją misję, edukacja powinna organizować się wokół czterech aspektów kształcenia, które przez całe życie będą dla każdej jednostki filarami jej kompetencji: uczyć się, aby wiedzieć, tzn. aby zdobyć narzędzia rozumienia; uczyć się, aby działać, aby móc oddziaływać na swoje środowisko; uczyć się, aby żyć wspólnie, aby uczestniczyć i współpracować z innymi na wszystkich płaszczyznach działalności ludzkiej; uczyć się, aby być. Te cztery drogi wiedzy tworzą całość, mają wiele cech zbieżnych, przecinających się i uzupełniających. Ta koncepcja uczenia się obejmuje rozwój indywidualny i rozwój cech społecznych we wszystkich formach i wszystkich kontekstach – w systemie instytucjonalnym (w szkołach, placówkach kształcenia zawodowego, w wyższych szkołach zawodowych i uczelniach akademickich, ośrodkach kształcenia dorosłych) oraz w ramach kształcenia i doskonalenia pozainstytucjonalnego (w domu, w pracy, w środowisku społecznym).

W Europie dokonuje się zmiana dotychczasowego modelu polegająca na przesunięciu koncentracji uwagi z procesu kształcenia na jego efekty. Koncepcja Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego umożliwia poznanie różnorodnych programów, form organizacyjnych i metod kształcenia w jednolitym systemie, nazwanym Europejskie

Ramy Kwalifikacji. Kwalifikacje oznaczają tu formalny wynik procesu oceny i walidacji uzyskany w sytuacji, w której właściwy organ zgodnie z ustaloną procedurą stwierdził, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodnie z określonymi standardami.

Bezpieczeństwo w programach edukacji przedakademickiej

W Państwach Unii Europejskiej, państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu – stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym oraz w Konfederacji Szwajcarskiej, przez kwalifikacje zawodowe rozumie się potwierdzone dyplomem, świadectwem lub innym dokumentem specjalistyczna wiedza, umiejętności i kompetencje do wykonywania zawodu albo działalności (Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej). Występują tutaj trzy rodzaje zawodów:

1. Zawody **sektorowe**, które dotyczą zawodu lekarza, pielęgniarza, położnego, farmaceuty, dentysty, weterynarza, architekta i adwokata. Uznawalność kwalifikacji w przypadku tych zawodów następuje automatycznie. Prawo Unii Europejskiej uznaje automatycznie kwalifikacje również w przypadku: rzemieślników, podmiotów gospodarczych i rolników, którym udało się zdobyć stosowne doświadczenie zawodowe w państwie macierzystym
2. Zawody **regulowane**, które można wykonywać dopiero po zdobyciu odpowiednich kwalifikacji. Kwalifikacje te szczegółowo są określane przez izby branżowe, ministerstwa itp., działające w danym kraju. Każdy kraj indywidualnie dokonuje wyboru zawodów regulowanych, zatem liczba ich może kształtować się różnie w przypadku poszczególnych państw. Zazwyczaj na liście zawodów regulowanych pojawiają się profesje powiązane z finansami, edukacją bądź zawody techniczne.
3. W przypadku **innych zawodów** uznawalność kwalifikacji uzależniona jest od dobrej woli przyszłego pracodawcy. To on podczas przeprowadzanego przez siebie procesu rekrutacyjnego podejmuje decyzję odnośnie zaakceptowania kwalifikacji danego kandydata.

Należy także odróżnić uznawalność kwalifikacji dającej prawo wykonywania zawodu od uznawalności dyplomu (nostryfikacja) dającego możliwość kontynuowania nauki na

poziomie wyższym niż ten, na którym został zakończony proces edukacyjny w kraju dotychczasowej nauki.

Uznawalność kwalifikacji zawodowych w państwach Unii Europejskiej regulują przepisy Parlamentu Europejskiego i Rady z 2005 roku (Parlament Europejski i Rada 2005). Uznawalność kwalifikacji zawodowych jest to uznanie kwalifikacji oraz tytułów zawodowych, koniecznych do prowadzenia działalności zawodowej w kraju ojczystym, ze strony dowolnego państwa Unii Europejskiej. Przez kwalifikacje zawodowe rozumie się potwierdzone dyplomem, świadectwem lub innym dokumentem specjalistyczna wiedza, umiejętności i kompetencje do wykonywania zawodu albo działalności (Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej). Zasady te nie dotyczą osób, które swe kwalifikacje nabyły w kraju nie należącym do Unii Europejskiej.

W Polsce w 1997 roku, a więc wówczas, gdy Polska nie była członkiem Unii Europejskiej, została uchwalona ustawa o ochronie osób i mienia, która wprowadziła licencję pracownika ochrony fizycznej pierwszego i drugiego stopnia oraz określiła wymagania kwalifikacyjne warunkujące jej uzyskanie. W 1999 r. opracowano i zatwierdzono wspólnie przez ministrów edukacji narodowej oraz spraw wewnętrznych i administracji podstawę programową kształcenia w zawodzie „technik ochrony fizycznej osób i mienia”. Podstawa programowa określiła umiejętności zawodowe, stanowiące kwalifikacje w zawodzie, wymagania psychofizyczne, specyficzne wymagania kształcenia w zawodzie oraz podstawy programowe kształcenia w blokach programowych kształcenia w szkołach policealnych.

W 1997 r. Sejm uchwalił także ustawę o bezpieczeństwie imprez masowych, która dała podstawę do określenia wymagań w zakresie ochrony imprez sportowych, artystycznych i rozrywkowych. W 2002 r. Rada Ministrów na tej podstawie określiła obowiązki odpowiednich kwalifikacji członków służb porządkowych i kierowników do spraw bezpieczeństwa.

W 2001 roku uchwalono ustawę o usługach detektywistycznych, która określiła zasady wykonywania działalności gospodarczej w zakresie usług detektywistycznych, prawa i obowiązki detektywów oraz zasady i tryb nabywania uprawnień do wykonywania usług detektywistycznych. Na tej podstawie minister spraw wewnętrznych i administracji w 2002 r. określił zakres obowiązujących tematów egzaminacyjnych dla osób ubiegających się o licencję detektywa.

W dniu 1 września 1999 r. została wdrożona reforma szkolna zmieniająca strukturę szkolnictwa jak i jego bazę programową (Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty). Następnie w 2003 roku do celów polskiego systemu oświaty wprowadzono zadanie upowszechniania wśród dzieci i młodzieży wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych (Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw), a w 2008 roku do podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych wprowadzono nowy przedmiot – edukacja dla bezpieczeństwa w wymiarze jednej godziny tygodniowo w jednym roku nauki szkolnej (MEN 2008).

Standardy kierunków i specjalności dotyczących bezpieczeństwa w szkołach wyższych

W Polsce na poziomie akademickim od 2003 r. incydentalnie realizowane były specjalności *Zarządzanie bezpieczeństwem* (Korzeniowski 2004), *Administrowanie bezpieczeństwem* (Korzeniowski 2005a), *Bezpieczeństwo europejskie* (Korzeniowski 2005b). Szkoły wyższe stosowały autorskie programy specjalizacyjne na kierunkach takich, jak: *Zarządzanie i marketing*, *Administracja*, *Europeistyka* i podobnych. Niektóre z tych programów uzyskały decyzję ministerstwa spraw wewnętrznych i administracji co do uznania dyplomów absolwentów tych studiów za wystarczającą podstawę licencji zawodowej pracownika ochrony osób i mienia:

- *Zarządzanie bezpieczeństwem* na kierunku *Zarządzanie i marketing* w Wyższej Szkole Zarządzania w Słupsku.
- *Administrowanie bezpieczeństwem* na kierunku *Administracja* w Prywatnej Wyższej Szkole Zawodowej w Giżycku.
- *Bezpieczeństwo europejskie* na kierunku *Europeistyka* w Ateneum Szkole Wyższej w Gdańsku.

Absolwenci tych studiów byli przygotowani do kierowania jednostką organizacyjną uprawnioną do ochrony osób i mienia, do opracowywania planu ochrony, organizowania i kierowania zespołami pracowników ochrony fizycznej, wykonywania czynności w strukturze uzbrojonych formacji ochronnych, zespołów konwojujących, na obszarach, w obiektach i urządzeniach podlegających obowiązkowej ochronie, wykonywania

bezpośrednich czynności związanych z ochroną osób, nadzorowania i kontrolowania pracowników ochrony oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego i użycia broni palnej w przewidzianych prawem przypadkach.

Dopiero w roku 2006 minister nauki i szkolnictwa wyższego wprowadził nowe kierunki studiów (MNiSW 2006), a następnie w 2007 roku standardy kształcenia umożliwiające uczelniom publicznym kształcenie na kierunkach dotyczących bezpieczeństwa na studiach pierwszego i drugiego stopnia: *Bezpieczeństwo narodowe, Bezpieczeństwo wewnętrzne, Inżynieria bezpieczeństwa, Ratownictwo medyczne* (MNiSW 2007).

Natomiast od roku 2011 wprowadzono Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego z wymaganiami co do efektów kształcenia (wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne) dla profilu ogólnoakademickiego oraz dla profilu praktycznego w obszarach kształcenia – w odniesieniu do bezpieczeństwa – w zakresie nauk społecznych (MNiSW 2011b, załącznik nr 2).

Program kształcenia dla określonego kierunku studiów, poziomu i profilu kształcenia obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia oraz program studiów (Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej).

Wymagania ogólne i kwalifikacje absolwenta kierunków studiów

Bezpieczeństwo narodowe

Studia pierwszego stopnia trwają nie krócej niż 6 semestrów. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 2000. Liczba punktów ECTS (European Credit Transfer System) nie powinna być mniejsza niż 180.

„Absolwent powinien posiadać ogólną wiedzę interdyscyplinarną z zakresu nauk społecznych oraz umiejętności wykorzystania jej w pracy zawodowej i życiu z zachowaniem zasad etycznych. Powinien rozumieć oraz umieć analizować i stosować zasady prawne oraz procedury bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego w skali globalnej, regionalnej, narodowej i lokalnej. Powinien znać istotę bezpieczeństwa oraz jego uwarunkowania. Powinien znać zasady funkcjonowania podmiotów bezpieczeństwa. Powinien umieć rozwiązywać problemy zawodowe, gromadzić, przetwarzać oraz udostępniać informacje z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, a także uczestniczyć w pracy zespołowej. Powinien znać język obcy na poziomie biegłości B2 Europejskiego Systemu

Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy oraz umieć posługiwać się językiem specjalistycznym niezbędnym do wykonywania zawodu. Absolwent powinien być przygotowany do pracy w strukturach administracji publicznej, organizacjach zajmujących się bezpieczeństwem obywateli i podmiotów gospodarczych oraz zespołach reagowania kryzysowego. Powinien być przygotowany do podjęcia studiów drugiego stopnia, oraz zespołach reagowania kryzysowego. Powinien być przygotowany do podjęcia studiów drugiego stopnia” (MNiSW 2007b).

Studia drugiego stopnia trwają nie krócej niż 4 semestry. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 800. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 120.

„Absolwent powinien posiadać rozszerzoną – w stosunku do studiów pierwszego stopnia – wiedzę i umiejętności twórczego rozwiązywania problemów bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego – również w sytuacjach niestandardowych, na podstawie niekompletnych informacji. Zdobytą wiedzę i umiejętności ma umieć wykorzystać w pracy zawodowej z zachowaniem zasad prawnych i etycznych. Powinien kompetentnie i zgodnie z zasadami etyki kierować pracą zespołów ludzkich i organizować operacje reagowania kryzysowego. Ma być przygotowany do pracy w strukturach administracji publicznej na stanowiskach kierowniczych, organizacjach działających na rzecz bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, instytutach naukowo-badawczych, oświatowych i akademickich zajmujących się problematyką bezpieczeństwa. Absolwent powinien mieć ukształtowane nawyki ustawicznego kształcenia i rozwoju zawodowego oraz być przygotowany do podejmowania wyzwań badawczych i podjęcia studiów trzeciego stopnia (doktoranckich)” (*Ibidem*).

Bezpieczeństwo narodowe jest prowadzone przez 55 podstawowych jednostek organizacyjnych, w tym 37 realizujących równocześnie poziom drugiego stopnia.

W ciągu 4 lat nastąpił niewielki przyrost liczby jednostek organizacyjnych prowadzących kierunek studiów *Bezpieczeństwo narodowe*.

W 2013 roku był znaczący przerost liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim (82) przy zaledwie 9 prowadzących studia o profilu praktycznym. W porównaniu z wymaganiami standardów kształcenia i oczekiwaniami rynku pracy tak znacząca dysproporcja, w ocenie autora, była wynikiem przerostu ambicji akademickich nauczycieli stanowiących minimum kadrowe, braku umiejętności zawodowych tychże oraz braku sal i wyposażenia do zajęć praktycznych.

Tabela 1. Bezpieczeństwo narodowe: liczba jednostek prowadzących kierunek studiów według poziomu kształcenia i profilu kształcenia w 2013 oraz 2017 roku

Profil kształcenia	Poziom kształcenia				
	Pierwszego stopnia		Drugiego stopnia		
	Data odczytu	14 października 2013 r.	5 kwietnia 2017 r.	14 października 2013 r.	5 kwietnia 2017 r.
Praktyczny		9	25	32	15
Ogólnoakademicki		82	25	29	25
Nieokreślony		46	8	12	9
Razem		137	57	44	45
Liczba jednostek (wydziałów)		53	55	20	37

Źródło: POL-on 2013; POL-on 2017.

W ciągu 4 lat wystąpiła wyraźna poprawa – dwukrotny spadek liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim i ponad dwukrotny przyrost liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu praktycznym.

Większość jednostek organizacyjnych prowadzi ten kierunek w dyscyplinie naukowej *Nauki o bezpieczeństwie* w obszarze i w dziedzinie nauk społecznych, ale są też przykłady wielu dyscyplin w różnych obszarach i w różnych dziedzinach. W skrajnym przypadku to 15 dyscyplin w dziedzinach nauk społecznych, nauk humanistycznych i nauk prawnych (POL-on 2013; POL-on 2017).

Wymagania ogólne i kwalifikacje absolwenta kierunków studiów *Bezpieczeństwo wewnętrzne*

Studia pierwszego stopnia trwają nie krócej niż 6 semestrów. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 2.000. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 180.

„Absolwent powinien posiadać ogólną wiedzę z zakresu zagadnień społecznych i prawnych tworzącą podbudowę dla rozumienia istoty bezpieczeństwa wewnętrznego. Powinien rozumieć i umieć analizować zjawiska związane z bezpieczeństwem w skali globalnej, państwowej, regionalnej i lokalnej. Absolwent powinien posiadać podstawową

wiedzę z zakresu nauk społecznych, praw człowieka i zasad funkcjonowania państwa – jego ustroju i struktury. Powinien znać podział władzy w państwie oraz zadania i zasady funkcjonowania organów państwa, w tym usytuowanie i rolę administracji publicznej odpowiedzialnej za bezpieczeństwo wewnętrzne. Absolwent powinien znać zagadnienia związane z bezpieczeństwem wewnętrznym, a w szczególności regulacje prawne w tym zakresie. Powinien znać zasady funkcjonowania instytucji państwa, zakres zadań administracji publicznej oraz problematykę zarządzania w sytuacjach kryzysowych. Powinien umieć rozwiązywać proste problemy zawodowe oraz uczestniczyć w pracy zespołowej. Powinien umieć: kierować małymi zespołami ludzkimi, komunikować się z otoczeniem oraz zbierać, hierarchizować, przetwarzać i przekazywać informacje. Absolwent powinien znać język obcy na poziomie biegłości B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy. Absolwent powinien być przygotowany do pracy w administracji publicznej z ukierunkowaniem na jednostki organizacyjne służb państwowych odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów drugiego stopnia” (MNiSW 2007c).

Studia drugiego stopnia trwają nie krócej niż 4 semestry. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 800. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 120.

„Absolwent powinien posiadać pogłębioną wiedzę z zakresu zagadnień społeczno-psychologicznych oraz umiejętności konfrontowania jej z elementami rzeczywistości wpływającej na stan bezpieczeństwa wewnętrznego. Powinien posiadać umiejętności abstrakcyjnego pojmowania idei bezpieczeństwa oraz wyboru konkretnego i optymalnego w danych warunkach sposobu postępowania. Powinien umieć uwzględniać ryzyko i przewidywać skutki podejmowanych decyzji. Powinien umieć: rozwiązywać złożone problemy zawodowe, kierować i kreatywnie uczestniczyć w pracy zespołowej oraz kierować zespołami ludzkimi. Powinien potrafić uzasadnić podjęte działania (decyzje), a jednocześnie umieć ponieść odpowiedzialność za działania niewłaściwe. Absolwent powinien być przygotowany do pracy na kierowniczych stanowiskach w administracji publicznej, w szczególności w jednostkach organizacyjnych służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów trzeciego stopnia (doktoranckich)” (*Ibidem*).

Tabela 2. *Bezpieczeństwo wewnętrzne*: liczba jednostek prowadzących kierunek studiów według poziomu kształcenia i profilu kształcenia w 2013 oraz 2017 roku

Profil kształcenia	Poziom kształcenia			
	Pierwszego stopnia		Drugiego stopnia	
Data odczytu	14 października 2013 r.	5 kwietnia 2017 r.	14 października 2013 r.	5 kwietnia 2017 r.
Praktyczny	40	44	2	14
Ogólnoakademicki	72	44	20	24
Nieokreślony	43	39	4	2
Razem:	155	127	26	40
Liczba jednostek (wydziałów)	59	95 w tym 6 w likwidacji	32	32 w tym 1 w likwidacji

Źródło: POL-on 2013; POL-on 2017.

Bezpieczeństwo wewnętrzne jest prowadzone przez 95 podstawowych jednostek organizacyjnych w tym 32 realizujących równocześnie poziom drugiego stopnia.

W ciągu 4 lat nastąpił znaczący przyrost liczby jednostek organizacyjnych prowadzących kierunek studiów *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, przy czym liczba jednostek prowadzących studia drugiego stopnia jest na tym samym poziomie. Równocześnie 6 jednostek studiów pierwszego stopnia i jedna jednostka studiów drugiego stopnia zostały postawione w stan likwidacji.

W roku 2013 wystąpił znaczący przerost liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim (72) przy 40 prowadzących studia o profilu praktycznym. W porównaniu z wymaganiami standardów kształcenia i oczekiwaniami rynku pracy tak znacząca dysproporcja, w ocenie autora, była wynikiem przerostu ambicji akademickich nauczycieli stanowiących minimum kadrowe, braku umiejętności zawodowych tychże oraz braku sal i wyposażenia do zajęć praktycznych. W ciągu 4 lat wystąpiła wyraźna poprawa – spadek liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim i niewielki przyrost liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu praktycznym.

Większość jednostek organizacyjnych prowadzi ten kierunek w dyscyplinie naukowej *Nauki o bezpieczeństwie* w obszarze i w dziedzinie nauk społecznych, w jednym przypadku

– w dyscyplinie naukowej *Prawo* w obszarze nauk społecznych i w dziedzinie nauk prawnych, w jednym przypadku – *Historia* w obszarze i dziedzinie nauk humanistycznych, są też przykłady wielu dyscyplin w różnych obszarach i w różnych dziedzinach. W skrajnym przypadku to 9 dyscyplin w dziedzinach nauk społecznych, nauk ekonomicznych i nauk prawnych (POL-on 2013; POL-on 2017).

Wymagania ogólne i kwalifikacje absolwenta kierunków studiów

Inżynieria bezpieczeństwa

Studia pierwszego stopnia trwają nie krócej niż 7 semestrów. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 2500. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 210.

„Absolwent powinien posiadać wiedzę ogólną z zakresu nauk technicznych oraz wiedzę specjalistyczną z zakresu inżynierii bezpieczeństwa, w tym z obszaru bezpieczeństwa maszyn, konstrukcji, urządzeń i instalacji technicznych. Powinien posiadać umiejętności korzystania z wiedzy w życiu zawodowym, komunikowania się z otoczeniem zewnętrznym i wewnętrznym, aktywnego uczestniczenia w pracy grupowej, kierowania podległymi pracownikami oraz radzenia sobie z problematyką prawną i ekonomiczną. Absolwent powinien posiadać umiejętności organizowania pracy, w tym organizowania i prowadzenia działań ratowniczych oraz działań zapobiegających i ograniczających wypadki, awarie i choroby zawodowe. Powinien umieć projektować i monitorować stan i warunki bezpieczeństwa. Powinien umieć: organizować i prowadzić akcje ratownicze, wykonywać analizy bezpieczeństwa i ryzyka, kontrolować przestrzeganie przepisów i zasad bezpieczeństwa, kontrolować warunki pracy i standardy bezpieczeństwa, prowadzić badania okoliczności awarii i wypadków, prowadzić szkolenia, pełnić funkcje organizatorskie w zakresie zarządzania bezpieczeństwem oraz prowadzić dokumentację związaną z szeroko rozumianym bezpieczeństwem. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia pracy związanej z funkcjonowaniem systemu bezpieczeństwa i ochrony ludności, którego głównym celem jest ratowanie życia oraz ochrona życia, zdrowia i mienia przed zagrożeniami. Absolwent powinien być przygotowany do pracy i służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej oraz do pracy w administracji publicznej ukierunkowanej na służby publiczne odpowiedzialne za bezpieczeństwo. Absolwent powinien być przygotowany do pracy w sektorze gospodarczym. Absolwent

powinien znać język obcy na poziomie biegłości B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy oraz umieć posługiwać się językiem specjalistycznym z zakresu nauk technicznych. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów drugiego stopnia” (MNiSW 2007d).

Studia drugiego stopnia trwają nie krócej niż 3 semestry. Liczba godzin zajęć nie powinna być mniejsza niż 900. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 90.

„Absolwent powinien posiadać – rozszerzoną w stosunku do studiów pierwszego stopnia – wiedzę z obszaru nauk matematycznych, technicznych i ekonomicznych oraz umiejętności rozwiązywania problemów z zakresu inżynierii bezpieczeństwa. Powinien umieć korzystać z profesjonalnego oprogramowania, prowadzić badania, analizować, oceniać i porównywać alternatywne rozwiązania, proponować i optymalizować nowe rozwiązania oraz samodzielnie analizować problemy z zakresu inżynierii bezpieczeństwa. Absolwent powinien być przygotowany do projektowania i realizacji operacji i procesów w sferze bezpieczeństwa ludzi, w sytuacjach zagrożeń. Powinien umieć uwzględniać ryzyko i przewidywać skutki podejmowanych decyzji – szczególnie w sytuacjach nadzwyczajnych. Powinien mieć świadomość odpowiedzialności za podejmowane działania. Powinien postępować zgodnie z zasadami etyki zawodowej. Absolwent powinien być przygotowany do pracy i służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej oraz do pracy w administracji publicznej ukierunkowanej na jednostki organizacyjne służb publicznych odpowiedzialne za bezpieczeństwo, a także za gospodarkę. Powinien być przygotowany do podejmowania decyzji z uwzględnieniem uwarunkowań technicznych, prawnych, administracyjnych i logistycznych - w warunkach zagrożenia i stresu. Absolwent powinien być przygotowany do podjęcia studiów trzeciego stopnia (doktoranckich)” (*Ibidem*).

Inżynieria bezpieczeństwa jest prowadzona przez 27 podstawowych jednostek organizacyjnych w tym 9 realizujących równocześnie poziom drugiego stopnia.

W ciągu 4 lat nie nastąpiła zmiana liczby jednostek organizacyjnych prowadzących kierunek studiów *Inżynieria bezpieczeństwa*, przy czym liczba jednostek prowadzących studia drugiego stopnia wzrosła z 5 do 9.

W roku 2013 był znaczący przerost liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim (34) przy 3 prowadzących studia o profilu praktycznym. W porównaniu z wymaganiami standardów kształcenia i oczekiwaniami

rynku pracy tak znacząca dysproporcja, w ocenie autora, była wynikiem przerostu ambicji akademickich nauczycieli stanowiących minimum kadrowe, braku umiejętności zawodowych tychże oraz braku sal i wyposażenia do zajęć praktycznych. W ciągu 5 lat nie nastąpiła znacząca poprawa – zaledwie zarysowała się tendencja spadku liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu ogólnoakademickim i przyrostu liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia o profilu praktycznym.

Tabela 3. *Inżynieria bezpieczeństwa*: liczba jednostek prowadzących kierunek studiów według poziomu kształcenia i profilu kształcenia w roku 2013 oraz 2017

Profil kształcenia Data odczytu	Poziom kształcenia			
	Pierwszego stopnia		Drugiego stopnia	
	14 października 2013 r.	5 kwietnia 2017 r.	14 października 2013 r.	5 kwietnia 2017 r.
Praktyczny	3	5	2	1
Ogólnoakademicki	34	22	6	7
Nieokreślony	26	18	4	4
Razem	63	45	12	12
Liczba jednostek (wydziałów)	27	27	5	9

Źródło: POL-on 2013; POL-on 2017.

Kilka jednostek organizacyjnych prowadzi ten kierunek w dyscyplinie naukowej *Mechanika* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych; *Inżynieria produkcji* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych; *Budowa i eksploatacja maszyn* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych; *Górnictwo i geologia inżynierska* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych. Są też przykłady wielu dyscyplin w różnych obszarach i w różnych dziedzinach. W skrajnym przypadku to 19 dyscyplin w dziedzinach nauk technicznych, nauk chemicznych, nauk społecznych, nauk ekonomicznych i nauk matematycznych prawnych (POL-on 2013; POL-on 2017).

Wnioski

Oceniając problemat kształcenia zawodowego w zakresie bezpieczeństwa na różnych poziomach edukacji i różnych profilach kształcenia można stwierdzić rozbieżność pomiędzy

celami uczenia się przez całe życie, a realizacją polityki edukacyjnej w systemie oświaty i szkolnictwa wyższego w Polsce. Kierunek studiów, który w analizowanych przypadkach nie odpowiada określonej dyscyplinie lub specjalności naukowej, nie odpowiada także potrzebom rynku pracy na absolwentów o określonych kwalifikacjach (wiedzy, umiejętnościach i kompetencji społecznych).

W porównaniu z wymaganiami standardów kształcenia i oczekiwaniami rynku pracy tak znacząca dysproporcja, w ocenie autorów, była wynikiem przerostu ambicji akademickich kierownictwa uczelni i nauczycieli stanowiących minimum kadrowe, braku umiejętności zawodowych tychże oraz braku pracowni i wyposażenia do zajęć praktycznych.

Kierunki *Bezpieczeństwo narodowe*, *Bezpieczeństwo wewnętrzne* oraz *Inżynieria bezpieczeństwa* są prowadzone przez 177 podstawowych jednostek organizacyjnych, w tym 78 realizujących równocześnie poziom drugiego stopnia.

W ciągu 4 lat nastąpił przyrost liczby jednostek organizacyjnych prowadzących te kierunki studiów na poziomie pierwszego i drugiego stopnia, przy czym nastąpił znaczący wzrost liczby jednostek prowadzących studia pierwszego stopnia i niewielki spadek liczby jednostek prowadzących studia drugiego stopnia o profilu praktycznym. Równocześnie 6 jednostek studiów pierwszego stopnia i jedna jednostka studiów drugiego stopnia zostały postawione w stan likwidacji.

Większość jednostek organizacyjnych prowadzi kierunki *Bezpieczeństwo narodowe* oraz *Bezpieczeństwo wewnętrzne* w dyscyplinie naukowej *Nauki o bezpieczeństwie* w obszarze i w dziedzinie nauk społecznych, w jednym przypadku – w dyscyplinie naukowej *Pravo* w obszarze nauk społecznych i w dziedzinie nauk prawnych, w jednym przypadku – *Historia* w obszarze i dziedzinie nauk humanistycznych. Są też przykłady wielu dyscyplin w dziedzinach nauk społecznych, nauk ekonomicznych, nauk humanistycznych, nauk prawnych (POL-on 2013; POL-on 2017).

Większość jednostek organizacyjnych prowadzi kierunek *Inżynieria bezpieczeństwa* w dyscyplinie naukowej *Mechanika* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych; *Inżynieria produkcji* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych; *Budowa i eksploatacja maszyn* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych; *Górnictwo i geologia inżynierska* w obszarze i dziedzinie nauk technicznych. Są też przykłady wielu dyscyplin w różnych obszarach i w różnych dziedzinach – w skrajnym przypadku 19 dyscyplin w dziedzinach nauk technicznych, nauk chemicznych, nauk społecznych, nauk ekonomicznych i nauk matematycznych (POL-on 2013; POL-on 2017).

Formalnie nauki o bezpieczeństwie jako dyscyplina naukowa zostały zarejestrowane w roku 2011 (w Polsce) najpierw w dziedzinie nauk humanistycznych (CKdSSiT 2011), a następnie w nowo wyodrębnionym obszarze i nowo wyodrębnionej dziedzinie nauk społecznych, obok nauk o obronności, nauk o mediach, nauk o polityce, nauk o polityce publicznej, nauk o poznaniu i komunikacji społecznej, pedagogiki, psychologii, socjologii. Obszar nauk społecznych obejmuje także dziedzinę nauk ekonomicznych z dyscyplinami: *Ekonomia, Finanse, Nauki o zarządzaniu, Towaroznawstwo*, oraz dziedzinę nauk prawnych z dyscyplinami: *Nauki o administracji, Prawo, Prawo kanoniczne* (MNiSW 2011a).

Bibliografia

- CKdSSiT (2011), Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 28 stycznia 2011 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, M.P. nr 14 poz. 149
- Korzeniowski L. (2004), *Zarządzanie bezpieczeństwem. Program kształcenia w szkole wyższej – przedmioty specjalizacyjne*, Kraków: EAS
- Korzeniowski L. (2005a), *Administrowanie bezpieczeństwem. Program kształcenia w szkole wyższej – przedmioty specjalizacyjne*, Kraków, EAS
- Korzeniowski L. (2005b), *Bezpieczeństwo europejskie. Program kształcenia w szkole wyższej – przedmioty specjalizacyjne*, Kraków, EAS
- MEN (2008), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz.U. z 2009 r. nr 4, poz. 17
- Michalska M., Zarębska J. (2017), *Edukacja ekologiczna osób starszych w kontekście koncepcji lifelong learning*, „General and Professional Education” nr 3
- MNiSW (2006), Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów, Dz.U. nr 121, poz. 838
- MNiSW (2007a), Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz.U. nr 164, poz. 1166 zm.

- MNiSW (2007b), *Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Bezpieczeństwo narodowe*, Załącznik nr 10 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz. U. nr 164, poz. 1166 zm.
- MNiSW (2007c), *Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Załącznik nr 11 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz. U. nr 164, poz. 1166 zm.
- MNiSW (2007d), *Standardy kształcenia dla kierunku studiów: Inżynieria bezpieczeństwa*, Załącznik nr 48 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, Dz. U. nr 164, poz. 1166 zm.
- MNiSW (2011a), Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, Dz.U. nr 179, poz. 1065
- MNiSW (2011b), Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, Dz.U. nr 253, poz. 1520
- Parlament Europejski i Rada (2005), Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych, Dz.U. UE L 255 z 30.09.2005, z późn. zm.
- POL-on (2013), System Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym [2013-10-14], <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/kierunki/studia>
- POL-on (2017), System Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym [2017-04-05], <https://polon.nauka.gov.pl/opi/aa/kierunki/studia>
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Dz.U. 2016 nr 0, poz. 65

Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. nr 137, poz. 1304

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz.U. nr 67, poz. 329 ze zm.